

İ Ş K E N C E

Av. Prof. Dr. Faruk EREM

I. KONUNUN İNCELENMESİ

1) İşkence iddiası :

Hükümet programında «insan hakları evrensel beyannamesinde ifadesini bulan hak ve hürriyetlerin sağlanması ve teminat altına alınması»na işaret olunmuş, Hükümet «işkencenin yasaklanması»na ilişkin Avrupa Sözleşmesine katılmıştır.

Memleketimizde, zaman zaman yoğunlaşan «işkence» iddiaları, sürüp gitmektedir. Bu iddiaların haklı olduğunu kanıtlayan «mahkeme kararları» da vardır. «İşkence uygulaması»nı, geleneksel «karakol tatbikatı» olarak, haklı gören düşüncelere de rastlanmaktadır. Böyle düşünenlere göre «mademki zor kullanarak itiraf elde edilebiliyor, o halde, sanığa konuşuncaya kadar işkence uygulanabilir, yeterki itiraf elde edilebilsin.

2) Devlet rejimi :

Almanya'da Nazi döneminde Himmlerin emirnamesi şu hükümleri getiriyordu : «sabotajcılara, tedhişçilere, mukavemetçilere, paraşütle indirilen ajanlara, anti - sosyal unsurlara, Rus ve Polonyalı serserilere işkence uygulanabilir. İşkence, duruma göre şunları kapsar : Gıdayı (ekmek ve suyu) azaltma, sert yatak, ışısız hücre, uyutmamak, yorucu bedeni hareketler, kırbaqlama (yirmi kırbaqtan fazlası için hekimden mütalaa alınacaktır). Doktorun fikrinin alınması insanlık nedenine dayanmıyordu. «İtiraf» etmeden ölen kişiden bir şey öğrenmek kabil olmayacaktı. Gestaponun bulunduğu her şehirde bir «işkence merkezi» de kurulmuştu. Bu uygulama yadırganamazdı. Hitler, böyle bir rejim seçmişti.

Devletimiz demokrasiyi, «Hukuk Devleti»ni, «Sosyal Devlet»i benimsemiştir. Hukuk Devletinın yerine hangi yönlü olursa olsun bir diktatörlük (totaliter devlet) kabul etmiş olsaydık belki de «işkence» meşru sayılırdı. «Hukukun Üstünlüğü» huzurunda gayrı

meşru sayılan devletlerde işkence «meşru»dur. Görülüyor ki işkence yasağını ihlâl etmek, «anayasayı ihlâl sonucu»nun bir çeşididir. Anayasamız (Md. 17) «Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz» diye emrettiğine göre münferit olayları aşan «sistemli işkence» TCK. nun 243. maddesinden taşar ve 146. maddeye yaklaşıp olur. Unutmamak lâzımdır ki tutuklanmış veya gözaltına alınmış kişinin hayatı ve sağlığı hükümetin sorumluluğu altındadır.

Bazı rejimler, «Devlet hakları» ile «insan hakları» arasında, birincilerin tercihi yolunda bir anlayışa dayanır. Halbuki «Hukuk Devleti» bu hakları bağdaştırabilmiş, bunu başarabilmek için de «Anayasal rejimi» getirebilmiştir.

Anayasamızın 17. maddesine göre ceza «insani» olmak zorundadır. Sanık hükümlüden evvel gelir. O halde hükümlüye işkence edemezken, sanığa işkence edilebilir mi?

Biran için işkenceyi meşru sayalım, hatta Himmlerin emirnamesi gibi bir «işkence kanunu» çıkarıp, onu normal bir soruşturma aracı haline getirelim. Türkiyemizde bunun genel sonucu ne olur? Evvelâ mahkemeye, savcıya ihtiyaç kalmaz, «İşkence uzmanları» onların yerini alır. Sonuçta, yirminci yüzyılda ünlü bir «engisizyon» örneği yaratırız.

3) İşkenceli itiraf :

İşkence ürünü « i t i r a f »a rağmen kişinin sonunda suçsuz olduğu anlaşılrsa, yapılanı nasıl izah edeceğiz? Suçsuzlara yapılan işkencelerin toplumda doğurduğu çöküntülerin zararı ile işkencenin sözde faydasını karşılaştırmak gereksiz midir?

Kaldı ki işkence uygulamasında genel sonuca bakmak lâzımdır. İşkence ile elde edilen itirafa dayanan «haksız hüküm»ler az değildir. Hatta bunlar pek az da olsalar, bir gün haksızlıkları anlaşılınca «toplumsal tepki» bütün düzeni sarsabilir, zararları pek ağır olur.

«Acı»nın mutlaka gerçeği söyleteceği sanılmamalıdır. Acı, işkenceye tutulana sadece konuşturur. Acıya tahammül «fizyolojik» bir özelliktir, kişiden kişiye değişir. Fizik acının derece derece artırılması sonunda susmayı ölüme tercih edenleri de bulunduğu sadece varsayımdır. Şüphesiz işkence tehdidinin bile yeterli sayıldığı zayıf kişilerden başlayarak çok dirençli yapılara rastlanabilir. Fakat sonunda işkencenin istenen şekilde konuşturamayacağı insan yoktur.

«Dayaksız sorgu» usulleri (günlerce ayakta tutmak, uyutmak, aç bırakmak, tabii ihtiyaçlarına müsaade etmemek, dayanılmaz ıskık altında günlerce süren sorguya çekmek ve bu gibiler) «işkence» değil midir? Bu usullerle «dayakla (elektrikli) sorgu» arasında nesnel fark yoktur. Bunların hepsine, yoğunluk farkı olmakla beraber, «fiziyojik işkence» denilebilir. Fakat «manevî işkence» asla gözden uzak tutulmamalıdır. Bunun da pek çok çeşidi vardır.

İşkencenin iz bırakmayan ilginç uygulamalarından yabancı yapıtlarda söz edilmektedir. Bazı maddelerin, özel surette hazırlanmış kliniklerde tedavi adı altında zerk edilmesi ve bu ilacın (!) dayanılmaz, feci ağrılar verdiği, tekrarlamak tehdidi ile «itiraf»ların alındığı ileri sürülmektedir.

Sanığı «işkenceli sorgu» yoluyla «hâkim»den evvel «ceza»landırmak isteği teşhis edilmelidir. Hâkim, sonunda ne karar verirse versin, sorgu kılığı altında «peşin idari ceza» çok düşündürücüdür.

Ceza Adaletine ilişkin uygulamalarda çok dikkatli olmak lâzımdır. İşkence «insan soyunun, insanca bir yerinin, yıkılmasıdır».

«İşkence» korkusunu önlemek için «sanığın sorgusu»nun kaldırılması (ilgası) dahi önerilmiştir. Yeni İtalyan Ceza Usulü Kanunun gerekçesinde sorgunun «d e l i l» olarak değil «savunma aracı» olarak muhafaza edildiği yazılıdır.

Orta çağın Engizisyon artıkları ile donatılmış bir Ceza Usulü Kanununun «iktibası» ve buna eklenen düşüncesiz, bilinçsiz, ilkesiz uygulamalar Türk Ceza Adaletini çağ dışına itmiştir. Her yönden ve (adli zabıtabadan başlamak üzere) «Türk Ceza yargılamasının insanileştirilmesi» gerekli hale gelmiştir.

4) Avrupa Sözleşmesi :

Avrupa Sözleşmesine katılmakla ileri bir adım atılmıştır.

Türkiye Cumhuriyetinin imzaladığı «işkencenin ve insanlık dışı, küçültücü muamele ve cezanın önlenmesi Avrupa sözleşmesi» temelini «insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin sözleşme»den almış ve «giriş» bölümünde buna işaret etmiştir. İnsan hakları sözleşmesi, 3. maddesinde «hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı veya küçültücü muameleye veya cezaya tabi tutulamayacaktır» hükmü yer alır. O halde Avrupa Sözleşmesi bu

hükümün uygulanmasını sağlamak amacını taşımaktadır. Bu amaç «adli olmayan yollar»la sağlanacaktır. «Bir kamu makamı tarafından hürriyetinden yoksun bırakılan kişiler bulundukları her yerde» ziyaret edilecek, böylece ve özellikle «işkence» önlenecektir. Kurulan komite ile Milli makamları «işbirliği» yapmakta anlaşmışlardır.

II. ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

1) Adli zabıta :

İşkence iddialarının önüne geçilmesinin en kesin ve bütün te-reddüt ve kuşkuları gidermenin tek çaresi (Adli) zabitanın kurulmasıdır. Bağımsız olmaları koşulu ve tam anlamı ile kurulacak Adli Zabıta bir çaredir. Savcılığın emri altında zabitanın işkenceyi uygulaması imkânsızdır.

a) Ayırım :

Zabıta suçları aramakla ve işin aydınlanması için lâzım gelen acele tedbirleri almakla mükelleftir. Adli zabitanın yetkileri sistemli bir şekilde kanunda nizama konmuş değildir. Adli zabitanın «z a b ı t» muamelelerinde (CMUK. 90) «aramada» (CMUK. 97), «m u v a k k a t yakalamada» (CMUK. 127), « t e d b i r a l m a k t a » (CMUK. 156) yetkilerini gösteren hükümlere tesadüf olunmakta ise de adli zabitanın soruşturma usulü tesbit olunmamıştır. Sanığın teminatı « a d l i z a b ı t a » dan başlamalıdır. Adli zabitanın bir «h u k u k öncesi» sayılmasına imkân yoktur.

Adli zabıta makam ve memurları tanzim ettikleri evrakları hemen savcılığa gönderirler (CMUK. 156). Zabitanın, işin savcılığa intikalini geciktirmeye hakkı yoktur. Savcı zabıta tahkikatının her safhasında müdahale edebilir. Diğer bir deyimle savcının, zabıta-nın soruşturmasına her zaman müdahaleye hakkı vardır. Adli za-bitanın yaptığı soruşturma « h a z ı r l ı k s o r u ş t u r m a s ı »nın bir parçasıdır. Adli zabıta memurlarını kanun «savcının muavini» sayar. (CMUK. 90) ve savcının emirlerini icraya memur ol-duklarını bildirir (CMUK. 97).

Memleketimiz kanunlarında «a d l i z a b ı t a » kavramı-na yer verilmiş olmasına mukabil, bu zabitanın umumi zabıtaban tefrik edilmemiş ve doğrudan doğruya adlî makamlara bağlı müs-takil bir teşkilât haline getirilmemiş olması doğru değildir. Suç

haberlerini savcılığa verecek olan zabıtabdır. Diğer haber alma yolları ikinci derecededir.

Zabıtanın «cebiri» veya «hile» kullanarak tesbit ettiği «ikrar»a dayanılarak mahkemeye verilen ve sonunda beraat eden sanıkların durumu her memlekette endişe ile karşılanmıştır. Zira bu çeşit davalarda «beraat kararı aynı zamanda zabıtanın kanun dışı tatbikatlarının zımnen mahkûm edilmesi anlamına gelir. Nitekim bu husus İtalya'da bir «m e c l i s s o r u ş t u r m a s ı»na sebep olmuştur. Bu arada, savcı tarafından hazırlık soruşturmasında sanığın sorguya çekilmesinden sonra tekrar zabıtada sorguya çekilmesi ve defa ikrarda bulunması, sanığın kendilerinden şikâyet ettiği zabıta memurlarının huzuru ile sorguya çekilmiş olması, sanığın hasmı oldukları aşikâr surette bilinen kimselerin zabıtaca yapılan sorgu sırasında hazır bulundurulmaları, savcının sanığı karakolda sorguya çekmesi, tevkif edilerek tevkifhaneye konulmuş sanığın bilâhare buradan alınarak zabıtanın emrine verilmesi ve bu suretle sorguya çekilmesi, sanığın uzun müddet sorgusu için hâkim önüne çıkarılmaması ve ikrarını müteakip derhal hâkimin önüne sevk edilmesi gibi tatbikatın yolsuzluğu üzerinde de durulmuştur.

b) Gayrimeşru sorgu :

Kötü muamele, yorucu sorgu, kimyasal maddeler veya mihaniki aletler kullanılması, işkence, hileli vasıtalar (gerçek olmadığı halde suç ortağının ikrar ettiğini, bir rüyet şahidinin bulunduğunu söylemek gibi) kanuna aykırı bir tedbirin uygulanacağı tehdidi, bir fayda sağlanacağı vaadi gibi haller gayri meşru sorgu usullerine dahildir. Fakat sorguya çekenin, bildiği bazı hususları sanığa söylememesi hile sayılmaz. Gizlice dinlemek, zabıta adına çalışan bir şahsın sanığın hücrelerine suçlu diye sokularak itirafını sağlamak hakkında serbestçe karar vermek imkânını kaldıran her tutum hile sayılmalıdır.

Suçları meydana çıkarmak, suçluları ve suç delillerini ve kanunun tatbikini sağlayacak sair hususları araştırmak, suçların başına neticeler doğurmasını önlemek, kısacası suç işlenmesinden sonraki bütün safhalarda vazife gören zabıtaya «a d l i z a b ı t a» demek lâzımdır. Bu itibarla adli zabıta umumi (önleyici) zabıtabdan tamamiyle farklı bir iş görür.

c) Güvence :

Gördükleri işin idari değil, adli bir iş olması adli zabıtanın da bir «t e m i n a t»a ihtiyacı olduğunu gösterir. Bazı memleketler

bu hususu Anayasada gösterecek kadar önemli bulmuşlardır. İtalyan Anayasasının 109. maddesi adli zabitanın doğrudan doğruya adli makamlara tabi olduğunu bildirmektedir. 1955 yılında İtalyan Usul Kanununun 220. maddesi değiştirilmiş ve adli zabitanın baş savcılara karşı mes'ul olduğu ve adli zabıta mensuplarının baş savcılarının rızası olmadan vazifelerinden alınamayacakları kaide olarak kabul edilmiştir.

Memleketimizde de adli zabitanın umumi zabıtaban vazife ve memurluk statülerinin hukukî vasfı bakımından, ayrılması lâzımdır. Böylece yeniden tanzim edilecek bu durumdan sonra adli zabitanın müstakilen hareket edeceği halleri de genişletmek uygun olur. Usul Kanunumuzda adli zabıta suç ihbarlarını almak (CMUK. 152) gibi vazifeler açıklanmış ve «zabıta makam ve memurları suçluları aramakla ve işin tenviri için lâzım gelen acele tedbirleri almakla mükelleftir» (CMUK. 156) kaidesi konulmak suretiyle adli zabitanın müstakilen yapabileceği hususlar işaret olunmuştur. Buna mukabil «bütün zabıta makam ve memurları, cumhuriyet savcılığının adliyeye ilişkin işlerde emirlerini yerine getirmekle yükümlüdürler» (CMUK. 154) kaidesiyle adli zabitanın bağımsız olmadığı gösterilmiş bulunmaktadır.

Adli zabıta kavramının Fransız kökenli olduğu söylenebilir. Fransa'da savcılık kurulunca, bir kısım zabıtabayı emrine vermek ihtiyacı duyuldu. Adli zabıta idari zabıta ayrımına ilk defa Fransa'da «3 brumaio anno IV» tarihli Kanunun 19 ve 20. maddelerinde rastlandı. Bu Kanun, ayrımı şöyle tanımlıyordu : «Adli zabıta, idari zabitanın işlenmesini önleyemediği suçları araştırır, delillerini toplar, faillerini cezalandıracak mahkemelere tevdi eder».

Adli zabıta müessesesi, Napolyon'un etkisi ile İtalya'ya geçti. İtalya'daki usule kaynak oldu.

d) İdare Hukuku :

İdare hukukunda hakim görüş şudur : «Bu iki zabıta arasında benzerlik hatta bir kaynaşma (fusion) mevcuttur : Bunlardan biri mani, diğeri zecri ve tenkili maksat takip etmekle beraber organik, uzvi bakımından bunlar aynıdır. Yani adli zabıta, umumi zabıta teşkilâtının içindedir. Polis ile jandarmadan müteşekkildir. Mahiyeti, ifa ettiği vazifeye göre değişir : Mani zabıta rolünü ifa ederken idari makamların emri altındadır ve bir idare kuvveti mahiyetindedir. Halbuki suç delillerini ve suçlunun aranması sırasında yani zecri ve tenkili fonksiyonuna yardım ederken adli za-

bıta mahiyeti ve unvanını alır ve aynı kuvvet adli otoritenin emri altına girer».

e) Anayasal ilişki :

İtalyan Anayasasının 109. maddesine göre «Adli zabıta, adli makamların doğrudan doğruya, emri altındadır». Bu maddeyi İtalyan kurucu meclisinde önerenler doğrudan doğruya Adalet makamları emrinde özel bir kuruluş olarak adli zabitanın Anayasada öngörülmesini istemişlerdi. Mer'i metin bir çeşit uzlaşma sonucudur. Fakat «doğrudan doğruya adli makamların emri altında olmaklık» formülünün Adliye ile Emniyet makamları arasındaki çekişmeye son vermediği bildirilmektedir.

1930 İtalyan Usul Kanununun 220. maddesi yeni İtalyan Anayasasının 109. maddesi hükmüne uydurulmak için 1955 yılında değiştirilmiş, fakat yine de tartışmalar sona ermemiştir. Bu değişikliğe çeşitli dirençler sonucu bir «uzlaşma» gözü ile bakılmaktadır. İtalyan yazarlarınca, çeşitli makamlara bağlı Adli Zabitanın sakıncalı olduğu bu zabitanın her açıdan savcılık emrinde toplanması gerektiği, adli zabitanın ayrı bir organ halinde ve adli zabitanın «el», savcının «baş» olması lüzumu savunulmaktadır.

Almanya'da genel olarak adli zabitanın adli makamlara hiyerarşik bağılılığı kabul edilmemiştir. Fakat görevde bağılılık, soruşturmaya yön saptayıcı emirler vermek yetkisi kesinlikle tanınmamıştır.

Adli zabitanın görev bakımından savcılık'a, idari hiyerarşi bakımından emniyet makamlarına tabi olması şeklindeki statüler her memlekette tenkit edilmiştir.

«İyi bir ceza adaleti, mükemmel bir adalet polisinin kurulmasına sahip olan devletlere müyesser olur». «Dünyada en zor olan adli zabıta görevini yapabilmek için polisin yalnız tecrübe ile yükselmesi kafi değil, teknik ve ilmî bakımdan da yükselmesi ve ona göre soruşturma yapması gerekir.»

f) Adli zabitanın savcılığa bağlanması :

Adli zabıta işlemlerinde de vatandaş için teminata ihtiyaç vardır. Savcıya bağılılık bir teminat sağlayacaktır. Adli zabitanın özlük işleri dahi (tayin, terfi, tecziye vs.) savcıya tevdi edilmelidir. Savcılığa organik bağılılık da sağlanmalıdır.

Adli zabıta fikri «savcılık» ile aynı çağa rastlar, diğer bir deyimle savcılık diye bir organın kurulması iledir ki adli zabıtaya ih-

tiyaç duyuldu. Yine o tarihten beridir ki genel zabıta makamlarının, adli zabitanın ayrılmasına dirençleri başladı.

Adli zabitanın idari zabıta içinde yer alması usul hukuku ilkeleri ile de bağdaşmamaktadır. Adli zabıta savcılığın «yardımcısı»dır, işlemleri hazırlık soruşturması içinde ve savcı adınadır. «Savcılığın bölünmezliği» ilkesi ile «karma adli zabıta»yı bağdaştırmak olanağı yoktur. İdari zabıtaya, adalet organları için zaruri vasıflar (Örneğin tarafsızlık, reddedilebilirlik gibi) tanınmadan, sağlanmadan «adli zabıta» adını vermek içtenlik sayılmaz. Kişinin güvenesi ancak mahkemede başlarsa çok geç kalınmış olur».

Eğer bir suçun işlendiği iddia ediliyorsa, bu iddiada suçun önlenemediği kabul ediliyor demektir. Buna rağmen aynı organın, bu kerre iddianın doğruluğunu aramaya memur edilmesi düşündürücü değil midir? Önlemekte görevli olanın cezalandırma görevine katılması sadece mantıksız değil, sakıncalıdır da. Genel zabıta «teknik zabıta» değildir, fakat «adli zabıta» tümünden teknik bir zabıta-dır. Bu zabitanın yalnız «kriminalistik» (fenni polis) bilgileri ile değil, aynı zamanda hukuksal bilgilerle de donatılmış olması gereklidir. O halde böylesine nitelikleri olan zabıta yapısı nedeni ile diğer zabıtanın ayrıdır. O halde neden «tabii âmir»ine bağlı olmasın?

Fransız Yargıtay içtihadına göre, Anayasadaki kuvvetler ayrılığı Adalet hizmetine ait bütün konuların, özellikle Adli zabıta işlemlerinin adalet makamlarının yetkisinde olmasını gerektirir.

«İtalyan Ceza Muhakemesi Kanununun 16. maddesinde bulunan ve adli polis âmir ve memurları aleyhine Adalet Bakanının izni olmadan kovuşturma yapılmasını engelleyen hüküm, Anayasanın (Adli makamlar suç kolluğundan doğrudan doğruya faydalanır ve onu vasıtasız olarak kullanır) hükmüne (m. 109) aykırı görülerek iptal edilmiştir». Her bölgenin zabıta âmiri o bölgenin savcısının rızası olmadan azledilemez, nakil edilemez, terfi edemez. İtalyan Kanunu Adli zabıtaya «teminat» sağlamak ihtiyacı duymuştur. İtalyan Usul Kanununun 220. maddesini yorumlayanlara göre bu madde hiyerarşik bağlılığın İçişleri Bakanlığında kaldığını, fakat disiplin mükâfat ve terfi gibi konularda İçişleri Bakanlığının Başsavcılığın olumlu mütalaasını almadan işlem yapamayacağını ileri sürmektedirler. Fakat İtalyan yazarları bunun yeterli olmadığını, tayin, nakil, tecziye gibi hususlarda savcılığın karar veya makama öneri mercii olmasını savunmakta, sadece bir çeşit «veto yetkisi»nin etkisiz kaldığını ileri sürmektedirler.

İtalyan Usul Kanunun 220. maddesi hakkında Mer'iyet Kanunu (25 Ekim 1955, n. 932) adli zabıta âmirleri hakkında sayılan işlemleri yapmadan evvel savcılığın mütalâasının yazı ile isteneceğini bildirmektedir. Savcılığın mütalâası olumsuz ise, ilgiliye tebliğ olunur.

İtalyan Usul Kanununa göre (m. 229) görevlerine ilişkin kanun hükümlerini ihlâl eden, Adli makamların emrini yerine getirmeyen veya geciktiren adli zabıta amir ve memurları hakkında, savcılığın doğrudan tecziye hakkı vardır.

g) Memleketimizde durum :

Memleketimizde zabitanın soruşturması derece derece genişlemiştir. Bu genişlemenin bazı yönlerinin kanunî dayanağı da yoktur. Savcıların yetkilerinden büyük bir kısmını zabıtaya fiilen terk etmeleri memleketimizde bir gelenek yaratmıştır. «Gerçekte hazırlık soruşturmasını zabıta yapar» sözü doğrulanmış gibidir. Zabıta, bütün adli soruşturmayı yapar sonuna bir de «fezleke» ekler. Bu bir çeşit «iddianame» gibidir.

Adli zabitanın yürütmeye hiyerarşik bağlılığının devamında zaruret görülüyorsa, sakıncaları bir dereceye kadar gidermek için isabetli bir öneri şudur : Adli zabitanın yapacağı işlemleri sınırlamak, ihbarları, şikâyetleri ve diğer «suç haberleri»ni derlemek, işlemsiz savcılığa göndermek, yalnız meşhut suç halinde yakalama, hızla kaybolması mümkün suç delillerini tesbit, muhafaza etmek (fakat «delil telâkkî ve takdiri» anlamına gelecek işlemlerden kaçınmak), tanıkların ve sanıkların kimliklerini tesbit etmek (fakat dinlememek ve bu gibi işlemlerle zabitanın yetkilerinin kısılması halinde «yürütmeye bağlı adli zabıta»nın sakıncaları önlenebilir. Nitekim İtalya'da 1953 yılında toplanan bir hukuk kongresinde «adli zabıta her hangi bir halde ve her hangi bir sebeple sorgu, yüzleştirme, teşhis işlemi yapamaz» ilkesi benimsenmiş, bu işlemlerin yapılması halinde bunların geçersiz (batıl) sayılması şeklinde müeyyide önerilmiştir.

Diğer bir tedbir daha düşünülmektedir: Zabıta soruşturması sadece savcılığı aydınlatmaya tahsis edilmelidir. Yargı makamlarına zabıta evrakını ihtiva etmeyen, savcılığın kendisince hazırlanan dosya tevdi olunmalıdır.

h) Gelişim :

«Hukuk Devleti» kavramı geliştikçe «zabıta» kavramında bir gerileme görülmüştür, neden? Buna karşın insanlık tarihinde ilk

çağlarda «adli zabıta» diye bir örgüt yoktur, niçin? Adli zabıta büyük Fransız ihtilâlinden sonraya rastlar, bir nedeni yok mudur?

Fransa'da gerçek «adli zabıta»nın kurucusu olarak Clemenceau gösterilir. Bu zorunlu isteği ortaya attığı zaman altmış dört yaşında idi ve insanca çekişmenin yoğun bir deneme üstünlüğü onu destekliyordu.

Bir anlayışa göre Adli zabıta ne İçişleri ne Adalet Bakanlığına bağlanamaz. Tamamiyle bağımsız ve tamamiyle teknik bir kuruluş haline getirilmelidir. Savcıya bağlandığı zaman hareket yeteneğini kaybedecek, emir bekleyen kuruluşlara dönüşecektir. Hangi bakanlığa bağlı olursa olsun, hatta başbakanlığa bağlı olsa bile politikanın etkisi altına girecektir.

Bu düşüncede gerçek payı yok değildir. Tamamiyle bağımsız ve teknik, sadece baştaki bir şefe bağlı iyi donatılmış, kuvvetli bir örgüt halinde adli zabıta elbette istenen bir şeydir. Fakat adli zabıtanın savcılığa bağlanması önerilirken savcılığın bugünkü hali düşünülmemelidir. «Teminat»ı sağlanmış savcılık esas tutulmaktadır. Bu nedenle adli zabıtanın yeniden düzenlenmesi konusu savcılığa teminat tanınması konusu ile beraber ele alınmalıdır.

2) Yargısal önlem :

Zabıtaca alınan ikrarı geçerli sayan anlayış «hukuk dışı», «hukukun üstünlüğü»ne aykırı bir anlayıştır. CMUK.nun 247/1. maddesi şu hükmü koymuştur : «Sanığın hâkim tarafından tanzim kılınan tutanaktaki ifadesi ikrarına delil olmak üzere okunabilir». Bu hükmün anlamı zabıtanın tanzim ettiği «ikrar zabtı»nın geçerli olmadığıdır .Eğer bu anlayış genelleşirse işkence sonucu ikrar lüzumsuz hale gelir. Halbuki «tutanak mümzilerinin ifadelerinin alınması» yoluyla bu hükmün yok edilmesi yolundaki uygulamâ (Örneğin CGK. 21.3.1977, 110/132) yasalara uygun sayılamaz. «yan deliller varsa» zabıta ikrarının geçerliliğini kabul dahi çok kez bir bahanedir. «Yan delil» değil, «delil»in bulunması gereklidir. «Oluşa ve savunmaya göre, zora dayanan, sanığın kolluktaki ikrarının dışında ve bunu doğrulayacak bir delil elde edilmediği halde hükümlülük kararı verilmesi»ni yolsuz bulan İçtihad (Örneğin 6. CD. 17.1.1984, 1471/2480) bir dereceye kadar isabetli sayılabilir. Fakat zabıtaadaki ikrarın bir «usul konusu» sayılması, bunu doğrulayıcı delil aranması yanlıştır. Çünkü duruşmada okunamayan tutanağın hiç bir değeri yoktur. «Sanıkların isnat edilen suçu işlediklerine dair hazırlık tahkikatında zorla alındığını beyan ettikleri ikrarlarından başka hiç bir delilin bulunmadığı gözetilmeden hükümlülüğe

karar verilmesi»ni geçersiz sayan anlayış (CGK. 1.4.1985, 511/182) gerçeğe daha yakındır. O halde usul kanununun 247. maddesine gerek anlam verilecek ve uygulanacak olursa, zabitanın dayak zoru ile sözde ikrarı sağlaması önlenmiş olacaktır. Tutanak münzilerinin dinlenmesi uygulamanın bulduğu gereksiz ve yanlış bir tutumdur, kaldı ki zor kullanmak, işkencede bulunmak kişiyi suçlu hale sokacağına göre (TCK. 243, 245) bu kişilerin dinlenmesi dahi usulsüzdür. «İşkence suçunun tekevvünü için basit bir dövmenin kafi olmayıp, en azından 10 - 15 günü geçecek derecede rapor alınması gereğinin» Yargıtay içtihadına uygun düşeceği yolundaki karar (Yenimahalle 1. Asliye Ceza Mahkemesi 10.2.1987, 177/47) «dövme'nin belli bir süreye varmaz ise suç teşkil etmeyeceği anlamına gelmesi doğru sayılamaz.